

BEROEPSPENSIOENREGELINGEN

door H. L. F. Verbraak

In verband met bovenvermelde materie zijn twee wetsontwerpen van belang, t.w.:

- a. ontwerp van Wet betreffende verplichte deelneming in een beroeps-pensioenregeling (Zitting 68-69-10216).
- b. ontwerp van Wet houdende fiscale begeleiding van verplichte deelneming in een bedrijfs- of beroepspensioenregeling (Zitting 71-72-11509).

Verplichte deelneming

Eerstbedoeld ontwerp beoogt er toe te leiden, dat de Minister van Sociale Zaken en Volksgezondheid op verzoek van een of meer organisaties, die naar zijn oordeel voor een bepaalde groep van beroepsbeoefenaren of andere zelfstandigen representatief zijn, een pensioenregeling verplicht kan stellen voor de betrokken groep van beroepsbeoefenaren of zelfstandigen. Indien er geen representatieve organisatie voor een bepaalde groep is, kan een dergelijke verplichting ook worden opgelegd, mits de verzoekers aannemelijk kunnen maken, dat een belangrijke meerderheid het verzoek steunt. Omvang en aard van de pensioenregeling worden geprojecteerd door de verzoekers. Het wetsontwerp kent in dat verband geen voorschrift, maxima of minima. Een en ander is goeddeels vergelijkbaar met de werking van de wet op de verplichte deelneming in bedrijfspensioenfondsen, waar de Minister eveneens ordonneert na desbetreffend verzoek van belanghebbenden.

Voor het overige is er qua uitvoeringsorganisatie een markant verschil met de bedrijfspensioenfondsen. Dit zijn n.l. altijd de lichamen, waar de regeling zelve wordt uitgevoerd, behoudens vrijstelling door het bestuur van een bedrijfspensioenfonds op grond van tenminste evenwaardige ondernemingsvoorzieningen. Formeel anders ligt het in het wetsontwerp op de beroeps-pensioenregelingen. Men kan n.l. volstaan met de oprichting van een rechtspersoon, die tot taak heeft erop toe te zien, dat de verplichte pensioenregeling door de afzonderlijke beroepsgenoten wordt uitgevoerd door middel van polissen bij verzekeringsmaatschappijen; een controle-orgaan dus. Men kan ook die rechtspersoon zelve de beroeps-pensioenregeling doen uitvoeren (in eigen of gedelegeerd beheer of met herverzekeringscontracten), in welk geval de rechtspersoon tevens een beroeps-pensioenfonds is. Men kan ook de tussenweg bewandelen, en deels feitelijk de regeling uitvoeren resp. deels volstaan met de taak van controle-orgaan. Er is dan materieel een systematiek van gedeeltelijke vrijstelling. Formeel kent het wetsontwerp echter geen waarborgen, volgens welke b.v. het bestuur van het eigenbeheerde beroeps-pensioenfonds in bepaalde omstandigheden verplicht zou zijn vrijstelling te verlenen wegens bij de aanvang reeds bestaande vrijwillige voorzieningen.

Opmerkelijk is overigens wel, dat het wetsontwerp er wel op duidt, dat de verplichte regeling kan worden nageleefd via polissen bij gewone levens-verzekeringsmaatschappijen, maar niet bij afzonderlijke stichtingen, b.v. bij

grotere maatschappen van beroepsbeoefenaren. Uit de praktijk zijn dergelijke stichtingen bij de grotere maatschappen hier en daar wel reeds bekend; het gaat dan om verzekeringen binnen de f 5.000,— aftrek. Voor het overige bevat het wetsontwerp een aantal bepalingen van meer technische aard, inzake het overheidstoezicht, de verslaglegging, de bestuurssamenstelling; tevens bepalingen die het bestuur van de rechtspersoon (beroepspensioenfondsen) de macht geven om inzake te nemen van de boeken van beroepsbeoefenaren.

Fiscale begeleiding

Dat het wetsontwerp zo belegen is geworden, hangt ongetwijfeld samen met het ontbreken van een tijdig voornemen tot passende fiscale begeleiding.

Fiscale problemen die rijzen bij de verplichte beroepspensioenregeling, zijn onder meer de vragen of de verplichte bijdrage tot de beroepskosten moet worden gerekend en of de aanspraak die wordt verkregen beroepsvermogen of privévermogen vormt, d.w.z. of de aanspraak zelf belast of onbelast is.

Voor wat betreft de verplichte bijdrage aan het notarieel pensioenfonds en de aanspraak jegens dat pensioenfonds, is hierop een antwoord gegeven. Bij resolutie d.d. 18 mei 1962 no. B2/1057 is door de Staatssecretaris van Financiën een regeling getroffen welke inhoudt dat:

- a. de gehele bijdrage als beroepskosten wordt aangemerkt;
- b. het stukje aanspraak dat door de bijdrage ontstaat weliswaar tot de winst behoort, doch voor de winstberekening buiten aanmerking kan blijven, maar in mindering *moet* worden gebracht op de maximale lijfrentepremie aftrek ad f 5.000,—.

De H.R. heeft bij zijn arrest van 28 juni 1967 B.N.B. 1967/220 - betreffende een verplichte bijdrage aan het notarieel pensioenfonds - het resultaat gesanctioneerd. De H. R. stelt zich in het arrest op het standpunt dat:

- a. De gehele bijdrage als beroepskosten moet worden aangemerkt.
- b. De eigen aanspraak buiten de winstfeer in het privévermogen valt.
- c. Het deel van de verplichte bijdrage waaraan een toename van de aanspraak valt toe te schrijven in mindering moet worden gebracht op de f 5.000,— aftrek.

Wanneer men dan nog weet dat in voormelde procedure het Hof zich op het standpunt heeft gesteld dat de bijdrage geen beroepskosten vormt, en de aanspraak tot het privévermogen behoort, terwijl de inspecteur en belanghebbende ervan uitgingen dat zowel de bijdrage als de aanspraak in de beroepsfeer thuishoren, zal het duidelijk zijn dat in deze nog niet van een fiscale *communis opinio* kan worden gesproken. Het wordt dan begrijpelijk dat zonder een wettelijke regeling van bovengestelde vraagpunten tot dusverre eigenlijk geen beroep voldoende geïnteresseerd was in de totstandkoming van een beroepspensioenregeling.

In de praktijk bracht deze problematiek in zoverre reeds enig soulaas, dat niet waardeerbare aanspraken uit een beroepspensioenregeling niet bij het inkomen konden worden gerekend. Men denke hier b.v. aan een beroepspensioenregeling, die werkt met voorwaardelijke pensioentoeslagen uit

hoofde van jaren, in het beroep doorgebracht vóór de invoering van de pensioenregeling. Dergelijke toeslagen zijn hierom voorwaardelijk, omdat niet zeker is, of de toekomstige bijdragen, die uiteraard geprojecteerd zijn met een marge voor dekking van zodanige backservice, afhankelijk van de toekomstige omvang van de beroepsgroep, in feite wel dekking zullen bieden aan de backservice. Voorts zou ook reeds een geheel ander voordeel van een beroepspensioenregeling hebben kunnen liggen in het wegvallen van de aanmerkelijke marge die bestaat tussen de tarieven voor individuele verzekeringen, waarop men zonder zodanige regeling is aangewezen, en de tarieven van een fonds dat eigen beheer voert of gedelegeerd beheer, resp. dat een collectief herverzekeringscontract heeft aangegaan.

Ook zonder speciale fiscale paragraaf waren er dus wel degelijk reeds bepaalde voordelen van een beroepspensioenregeling als bedoeld in het wetsontwerp, maar die waren relatief beperkt en zeker niet vergelijkbaar met het fiscale voordeel van de pensioenregeling voor de werknemer, wiens aanspraak integraal niet tot zijn inkomen behoort en wiens pensioen dus slechts voor wat betreft de uitkering zelve tot het inkomen wordt gerekend.

Het ontwerp van wet betreffende de fiscale begeleiding beoogt nu de deelnemer aan een verplichte beroepspensioenregeling in een fiscaal gelijke situatie te brengen met de deelnemer aan een verplichte ondernemings- of bedrijfspensioenregeling. Wil dit het geval zijn, dan moet aan de volgende eisen worden voldaan:

- a. De verplichte bijdrage van een zodanige pensioenregeling komt in mindering op de fiscale winst.
- b. De aanspraak vormt geen winst.
- c. De uitkering behoort tot het belastbaar inkomen.
- d. De maximale aftrek van de lijfrente-premie wordt niet door de verplichte bijdrage of de ontvangen aanspraak gekort.

Opmerkelijk is dat het wetsontwerp slechts het probleem van de aanspraak uit een zodanige beroepspensioenregeling regelt n.l. door aan art. 8 Wet I.B. 1964 een lid f toe te voegen dat als volgt luidt:

„f. Voordelen bestaande uit aanspraken die berusten op een pensioenregeling waaraan deelneming is verplicht gesteld op grond van de wet betreffende verplichte deelneming in een bedrijfspensioenfonds (Stb. J 121), de wet tot invoering van een leeftijdsgrens voor het notarisambt en oprichting van een notarieel pensioenfonds (Stb. 1954, 407), de wet op de Kansspelen (Stb. 1964, 483), dan wel de wet betreffende verplichte deelneming in een beroepspensioenregeling, een en ander voorzover die aanspraken uitsluitend of nagenoeg uitsluitend bestaan uit rechten op periodieke uitkeringen of verstrekkingen.”

De staatssecretaris gaat er in de M. v. T. en de M. v. A. van uit dat het arrest B.N.B. 1967/220 en de parlementaire behandeling van het onderhavige wetsontwerp voldoende basis vormen voor de stelling dat de verplichte bijdrage als beroepskosten wordt aangemerkt, zodat dit punt vlg. de Staatssecretaris

geen aparte wettelijke regeling behoeft. Verder moet uit de kamerbehandeling worden afgeleid dat voorzover premiebetaling binnen de verplichte pensioenregeling plaatsvindt de f 5.000,— aftrek niet wordt aangetast. Gezien de aangehaalde resolutie van 1962 en het arrest van 1967 ware het juist geweest om ook deze punten wettelijk te regelen.

Ter vermindering van een zekere doublure bevat overigens het wetsontwerp tevens bepalingen, volgens welke de na de invoering van de nieuwe wet verworven aanspraken uit de beroepspensioenregeling te zijner tijd voor hun economische waarde in mindering komen op de bekende stamrechtvrijstellingen bij verkoop van praktijk of onderneming.

Gesteld mag worden, dat invoering van de beide wetten inderdaad een belangrijke stap zal zijn, waardoor een bijzonder nadelig discriminerende situatie voor beroepsbeoefenaren en voor zelfstandige ondernemers zal worden opgeheven; op de financiële betekenis hiervan wordt in het navolgende ingegaan.

Er rijzen overigens in dit verband, in aanmerking genomen het voorgaande, wel enkele fiscale vraagpunten, zoals het volgende.

In artikel 11 van de Wet op de Loonbelasting is er een zekere normering ten aanzien van het niveau van pensioenregelingen voor werknemers. Dit mag namelijk niet uitgaan „boven hetgeen naar maatschappelijke opvattingen, mede in verband met diensttijd en genoten beloning, redelijk moet worden geacht” terwijl voorts de doelstelling moet liggen in de *verzorging* bij invaliditeit, ouderdom en na overlijden.

Bij volle diensttijd dus pensioenen tot maximum $\pm$ 70% van het laatstgenoten inkomen; zo'n volle diensttijd behoeft blijkens jurisprudentie niet per se 40 jaren te omvatten, maar mag b.v. bij directeuren en hogere staf zo'n 20 à 25 jaren zijn. Voor een functionaris met een zeer hoog inkomen is er een zekere absolute grens: bij b.v. f 300.000,— inkomen zal f 210.000,— pensioen fiscaal niet worden geaccepteerd, want - zo zegt dan de I.B.-inspectie - een dergelijk pensioen is niet meer gericht op verzorging in strikte zin; het maakt ook kapitaalopbouw mogelijk. De pensioenleeftijd van 65 jaar behoeft voor de fiscus geen enkel probleem te geven, en een pensioen op 60 jaar ook niet, maar hoe redeneert de inspectie, indien er een hoog pensioen op 55 jaar wordt geboden? Er is dan een zekere willekeurige interpretatie, en bij de ene inspectie liggen de grenzen anders dan bij de andere inspectie.

De vraag rijst, of en zo ja welke normering er zal komen ten aanzien van het niveau van beroepspensioenregelingen. In de beide wetsontwerpen is te dien aanzien geen paragraaf opgenomen. De Minister van Sociale Zaken stelt op verzoek verplicht en raadpleegt daartoe verschillende instanties, zoals de Verzekeringskamer en de S.E.R., maar niet de Minister van Financiën. De aanspraak uit een verplichte beroepspensioenregeling is vervolgens automatisch onbelast, zonder dat daar een bepaling voorkomt, die normerend kan werken. Weliswaar stellen de bewindslieden van Financiën in de M. v. T., dat

met de wijziging van art. 8 I.B. 1964 is bedoeld alleen de aanspraken op pensioen vrij te stellen, hetgeen op zichzelf gezien nog de mogelijkheid van het introduceren van een fiscaal pensioenbegrip in engere zin kan openhouden. Een dergelijke engere interpretatie is echter niet uit de wettekst te lezen.

Aldus zou voor de fiscus de enige mogelijkheid tot normering liggen in de aftrekbaarheid van de verplichte pensioenbijdrage als bedrijfskosten. Denkbaar is de stelling, dat de bijdrage niet op zakelijke overwegingen berust en op grond daarvan voor een deel niet ten laste van het fiscale resultaat kan worden gebracht.

Deze stelling lijkt op het eerste gezicht in strijd te zijn met de volgende in de M. v. A. door de bewindslieden gemaakte opmerkingen:

„Naar aanleiding van de vraag, of de huidige opvatting dat het verplichte premiegedeelte als beroepskosten wordt aangemerkt, blijvend voldoende fundament voor deze conceptie is, dan wel later in de Wet toch zal moeten worden vastgelegd, merken de ondergetekenden op, dat zij geen aanleiding zien te veronderstellen dat zulk uitdrukkelijk vastleggen in de toekomst nodig zou worden. Immers zulks zou slechts noodzakelijk zijn, wanneer de jurisprudentie op dit punt ten principale zou wijzigen. Dit ligt niet voor de hand, nu uit de parlementaire behandeling van het wetsontwerp blijkt, dat een zodanige wijziging niet in overeenstemming zou zijn met de bedoeling van de wetgever.”

Deze opmerkingen zijn echter bij kritisch lezen nogal speculatief en binden mogelijk achteraf tot niets. De uiteindelijke vraag, of de fiscus via de premie-aftrek toch nog kan normeren, zal dus mogelijk toch nog door de H.R. moeten worden beantwoord. Zou het dus niet wenselijker zijn, dat er een zekere normering komt die vergelijkbaar is met die voor werknemers? Daarbij rijst dan wel de vraag, of dit bij de inkomens, waarom het hier soms gaat, niet alsnog willekeurig is; ook de toepassing van artikel 11 loonbelasting is bepaald niet objectief en zelfs uitgesproken rommelig, indien het om de hogere looninkomens gaat.

De financiële betekenis van de nieuwe wetgeving voor de zelfstandigen en beroepsbeoefenaren.

Het is duidelijk, dat een fiscaal goed begeleid beroepspensioen voor de betrokkenen rendabeler is dan het alternatief van privé sparen voor de oude dag en voor het geval van overlijden.

De relatieve voordelen liggen hierin, dat:

- a. de premie in het algemeen wordt afgetrokken bij een hogere progressie dan die, waarmee de latere uitkering wordt getroffen.
- b. in de periode van veelal enige decennia, gelegen tussen het gemiddelde betalingstijdstip van de bijdrage en het gemiddelde opnametijdstip van het pensioen, het accres door interest onbelast is, anders dan bij privé vermogen.
- c. voor de vermogensbelasting de beroepspensioenaanspraken, naar mag worden aangenomen onbelast zullen zijn.
- d. hetgeen wordt verkregen ingevolge de beroepspensioenregeling, naar mag worden aangenomen van successierecht zal zijn vrijgesteld.

De voordelen zijn vrij spectaculair. Nemen we als voorbeeld een 45-jarige beroepsbeoefenaar met f 100.000,— bruto inkomen. Hij neemt deel aan een verplichte beroepspensioenregeling, die hem naast de A.O.W. f 50.000,— pensioen (met bijbehorend f 35.000,— weduwepensioen) in uitzicht stelt. Aangenomen een rentestand van 6%, recente bevolkingssterftetabels en 5% kosten van het beroepspensioenfonds, moet hij tot zijn 65e jaar een bijdrage betalen ad f 16.550,— per jaar. Overigens is hierbij mede aangenomen, dat de beroepspensioenregeling geen specifieke solidariteitselementen bevat, waardoor hij dus inderdaad de genoemde actuariële premie moet betalen. Betrokkene geniet na aftrek van de premie en van de A.O.W./A.W.W.-premie en na aftrek van I.B., gedurende zijn actieve periode een netto consumptief inkomen ad f 44.000,—. Na zijn 65e geniet hij de f 50.000,— plus A.O.W., onder aftrek van I.B. over het totaal, d.w.z. netto consumptief f 35.000,—. Netto inkomen na pensioeningang dus ca. 80% van het netto actieve inkomen, zijnde ook bij werknemers geen ongebruikelijke netto-netto verhouding.

In het gekozen voorbeeld kan men de vraag stellen, welk bruto inkomen de betrokkene in plaats van f 100.000,— moet genieten, wil hij vrijwillig sparend netto consumptief overhouden f 44.000,— thans en f 35.000,— later, inclusief adaequate voorzieningen voor de weduwe. We kunnen berekenen dat betrokkene aldus per jaar f 17.000,— privé moet besparen. Eenvoudshalve wordt op de vrij bewerkelijke techniek van deze berekening hier niet ingegaan; wel wordt vermeld, dat daarbij is gerekend met dezelfde levenskansen en rente als in het kader van de pensioenregeling, dat met onkosten geen rekening is gehouden maar wel met I.B. en V.B. over het (inkomen uit) privé vermogen.

Wil betrokkene een living hebben van f 44.000,— en voorts f 17.000,— privé kunnen besparen, dan heeft hij dus een netto inkomen (na aftrek A.O.W.-premie en belasting) nodig ad f 61.000,—. Dit correspondeert met een bruto inkomen ad f 140.000,—. Aldus rekenend kan men dus a.h.w. stellen, dat voor de betrokkene de fiscaal begeleide beroepspensioenregeling evenwaardig is aan 40% verschil in bruto inkomen.

Het gegeven voorbeeld is uiteraard niet realistisch, omdat geen rekening is gehouden met stijging van het inkomen en van het pensioen door inflatie en welvaartstocname. In verband daarmee werden ook andere berekeningen uitgevoerd, waarbij aan het gekozen model werden toegevoegd een inflatie van 3% per jaar en een welvaartsstijging van 3%. In het kader daarvan werd aangenomen, dat het inkomen met 6% per jaar stijgt, en dat het pensioen inclusief A.O.W. op het moment van pensionering netto-netto weer 80% oplevert en daarna waardevast wordt gehouden. Aangenomen werd verder, dat de I.B.-belastingtabel steeds een volledige inflatiecorrectie zal ondergaan, en dat de vrijstellingen voor de V.B. eenzelfde correctie zullen ondergaan. In dit model werd uiteraard gerekend met pensioenbijdragen resp. met privé besparingen, die eveneens met 6% per jaar stijgen. Uit de berekeningen bleek, dat in dit model de 40% verschil in bruto inkomen toeneemt tot rond 45%.

De aandacht wordt erop gevestigd, dat men strikt actuariel gerekend, kan zoeken naar equivalenties tussen pensioensparen en privésparen, door aan te

nemen dat de privéspaarder als het ware bij stukjes en beetjes overlijdt overeenkomstig de sterftetafel. In de praktijk zijn er niettemin aanzienlijke verschillen omdat de privéspaarder het extra probleem heeft van het uitsmeren van zijn consumptie gedurende een onbekende levensduur. Privésparen voert dan veelal tot verervingen, waarvan de betrokkene zelf niet heeft genoten; bij privésparen zal men dan ook voorzichtigheidshalve moeten rekenen met grotere verschillen dan de 40% en meer, die in het voorgaande naar voren kwamen.

Gezien het voorgaande mag worden verwacht, dat het instituut van de beroepspensioenregelingen snel aan betekenis zal gaan winnen. Dat de regering over 1972 uit hoofde van de fiscale begeleiding niettemin slechts f 5.000.000,— schade aan de schatkist verwachtte, is begrijpelijk, omdat de invoering van beroepspensioenregelingen vanzelfsprekend de nodige voorbereidingstijd kost. Hoewel bekend is, dat met name de medici al ver gevorderd zijn, behoeft dit ook al geen grote betekenis te hebben, omdat tot nu toe voor de medici al aanmerkelijke bedragen in stichtingen werden gestort op zodanige wijze, dat dit voor hen onbelast is gebleven.

De inhoud van beroepspensioenregelingen

Inzake de inhoud van beroepspensioenregelingen zij het volgende vermeld.

In principe staan daarbij alle mogelijkheden ten dienste, die men ook bij de bedrijfspensioenfondsen ziet.

Regelingen dus, die al of niet ook achterliggende jaren in het beroep met pensioen honoreren, resp. die al of niet werken met vaste pensioenbedragen per dienstjaar dan wel inkomensafhankelijk zijn, resp. die al of niet streven naar een of andere wijze van aanpassing van het pensioen bij stijgende inkomens en prijzen (final pay, welvaartsvastheid, waardevastheid). Ten aanzien van de bijdragenregeling kan men denken hetzij aan individueel dekkende bijdragen, waarbij de onderlinge solidariteit van de beroepsgenoten in wezen niet verder gaat dan het gezamenlijk dragen van het sterfterisico zoals dat ook via verzekeringsmaatschappijen individueel kan geschieden, hetzij aan bijdragen met een zekere vorm van onderlinge solidariteit. De solidariteit kan zich alleen tot de leeftijdsinvloed beperken (gelijke bijdrage per eenheid individueel te vestigen pensioen, dus onafhankelijk van de bereikte leeftijd) of zich uitstrekken tot de backservice (gelijke bijdrage per eenheid jaarlijks te vestigen comingservicepensioen, inclusief een algemene marge ter dekking van de achterliggende jaren in de voorwaardelijke sfeer).

Hoe dit alles zich zal ontpoppen, valt thans moeilijk te overzien. Men zou mogen verwachten, dat tussen zelfstandigen de neiging om solidariteits-elementen in te bouwen, minder groot is dan bij werknemers het geval is. Het is niettemin tekenend, dat zowel de sinds jaar en dag bestaande regeling voor notarissen (die weliswaar een andere achtergrond heeft) als de uit publicaties blijkende geprojecteerde regeling voor huisartsen, solidariteit betrachten ook ten aanzien van de backservice. De geneigdheid om onderlinge solidariteit na te streven, zal mogelijk ook kleiner zijn bij beroepsgroepen met minder

beoefenaren of bij groepen met een zeer sterk individualistische achtergrond zonder organisatie van betekenis.

Er wordt overigens op gewezen, dat het mogelijk is om de solidariteit tussen de leeftijdsgroepen, afgezien van het backservicevraagstuk, als probleem vrijwel uit te sluiten door het kiezen van een actuariel tarief met zeer lage rekenrente, b.v. 1%, in welk geval de actuariële koopsom per eenheid te vestigen pensioen vrijwel onafhankelijk wordt van de leeftijd. In dat geval kan de enorme intrestwinst als marge boven 1% rekenrente welbewust worden gebruikt om de reeds verworven aanspraken aan te passen met een redelijke kans, dat de gevestigde pensioenen tenminste waardevast en mogelijk vrijwel welvaartsvast zullen blijken te zijn.

Of er veel inkomensafhankelijke regelingen zullen komen, is een andere vraag. Logisch is dit uiteraard wel, omdat een pensioenregeling toch beoogt het postactieve inkomen binnen zekere grenzen in een bepaalde verhouding te doen staan tot het actieve inkomen. Opmerkelijk is, dat de bekende en de geprojecteerde regelingen in hoofdzaak uitgaan van vaste bedragen per jaar opbouw, die dus in beginsel onafhankelijk zijn van het inkomen. Wel beogen b.v. de huisartsen te komen tot de mogelijkheid van een vast basisbedrag, dat min of meer vrijwillig hoger kan worden gesteld, maar daarbij is toch wel evident, dat het vrijwillige deel niet kan worden aangemerkt als beroeps-pensioenregeling, maar als een normale lijfrenteconstructie binnen de bekende grens van f 5.000,— jaarpremie.

Mogelijk zullen er twee factoren zijn, die het tot stand komen van inkomensafhankelijke regelingen tegenwerken, n.l.:

- De vraag, welk inkomen voor de zelfstandige normatief behoort te zijn. Ook al spelen er geen neveninkomens voor een betrokkene, men is er niet zonder meer met een aanhaken op het I.B.-begrip ten aanzien van de winst uit onderneming of uit vrij beroep, en wel door allerlei afwijkingen van wat doorgaans onder het inkomen wordt beschouwd, dat normatief is voor de opbouw van postactief inkomen. Te denken is b.v. aan bijzondere complicaties bij aan- en verkoop van goodwill. Het moet echter mogelijk zijn om dit vraagstuk te ondervangen door als uitgangspunt te kiezen het fiscaal inkomen volgens de aangifte, echter met onttrekkingen en bijtellingen terzake van bijzondere inkomensposten.
- De moeilijkheid van controle op beroepsgenoten of ondernemers ten aanzien van de juiste opgave van hun inkomens. De controle moet worden uitgeoefend door de controlerende rechtspersoon of door het beroeps-pensioenfonds, en het bestuur daarvan bestaat doorgaans uit beroepsgenoten (volgens het wetsontwerp hoeft dit niet; outsiders zijn toegestaan). Men zal niet altijd gelukkig zijn met de situatie, waarin enkele betrokkenen inzicht hebben in, en recht op controle hebben op de inkomens van beroepsgenoten of andere zelfstandigen. Nu moet het mogelijk zijn om dit bezwaar in de praktijk voldoende te ondervangen, door de feitelijke (steekproef-)controle te delegeren aan een afzonderlijke commissie van niet-

beroepsgenoten, en door in de statuten te bepalen, dat de bestuursleden slechts gemachtigd zijn tot het inzien van individuele administratieve bescheiden, indien en voorzover zij daartoe door het plenaire bestuur gemachtigd zijn, en dat het bestuur gehouden is dergelijke machtigingen slechts te verlenen (na kennisgeving aan de Verzekeringskamer?) indien daartoe bepaaldelijk aanleiding bestaat.

De uitvoering van de beroepspensioenregeling

Het ligt vanzelfsprekend in de lijn van de verwachting, dat - evenals bij de bedrijfspensioenregelingen - veelal de weg van eigen beheer zal worden gekozen, behoudens indien het gaat om notoir kleine groepen. Opmerkelijk is, dat het wetsontwerp er archaisch van spreekt, dat het bestuur van het eigen-beheerde fonds aan de Verzekeringskamer een door een actuaris samengestelde wetenschappelijke balans en verlies- en winstrekening moet overleggen, alsof actuarissen en niet de besturen de jaarrekeningen vaststellen en alsof er ook niet-wetenschappelijke balansen zouden bestaan. Volgens het wetsontwerp zal overigens de dekking moeten geschieden op basis van het kapitaaldekkingstelsel, uiteraard met de mogelijkheid van omslag- of inhaalelementen b.v. bij de dekking van initiële backservice of van backserviceverbeteringen bij stijgend niveau van de uitkeringen.

Het is een open vraag, of beroepsbeoefenaren en met name de zelfstandige ondernemers er nu zo'n behoefte aan hebben dat de beleggingen van hun beroepspensioenfonds zullen plaatsvinden in overheidsleningen of in leningen aan ander bedrijfsleven. Zoals bekend is, verscheen in de loop van 1971 een rapport van de Staatscommissie van Soest, dat niet gewijd was aan beroepspensioenregelingen, maar aan een voor zelfstandigen te creëren mogelijkheid, om binnen bepaalde grenzen fiscaalvrij in de zaak te reserveren voor post-actief inkomen. In de memorie van toelichting op het wetsontwerp fiscale begeleiding wordt over bedoeld rapport niet gesproken. Als bezwaar tegen dat rapport werd overigens aangevoerd, dat de aanbevelingen van dat rapport er niet zozeer op gericht waren de pensioenachterstelling van zelfstandigen op te heffen, maar om hen in zoverre te bevoordelen, dat zij - anders dan loontrekkenden met hun door prima beleggingen gecureerde aanspraken - een zekere beschikkingmacht over de pensioengelden zouden behouden, met alle bezwaren van dien uit veiligheidsoogpunt. Nu is dit bezwaar op zichzelf bezien wel juist. Wel doet een en ander de vraag ontstaan, of het niet mogelijk is om via beroepspensioenregelingen in dit opzicht twee vliegen in één klap te slaan, en wel b.v. via de volgende constructie:

- a. elke beroepsgenoot of zelfstandige is verplicht zijn bijdrage op tijd aan het beroepspensioenfonds af te dragen.
- b. hij kan elke bijdrage echter weer onmiddellijk teruglenen in de vorm van een lening, die na tien jaren ineens moet worden afgelost, en wel tegen een intrest gelijk aan het rendement van staatsleningen.
- c. indien hij gebruik wenst te maken van de mogelijkheid sub b, dient de betrokkene bepaalde financiële gegevens over te leggen aan een professionele kredietverzekeraar die daartoe door het beroepspensioenfonds is aangewezen.

d. de kredietverzekeraar berekent een risicopremie, afhankelijk van de financiële toestand van betrokkene, welke premie betrokkene afzonderlijk verschuldigd is naast de sub b bedoelde interest; het fonds draagt geen kennis van de individuele risicopremiën.

e. de kredietverzekeraar treedt ook overigens zelfstandig op, indien enige lening niet wordt afgelost, en dekt bij faillissement de ontstane schade (of een dergelijk contract winst- en verliesdelend voor het fonds moet zijn, dan wel op quotenbasis of wel op basis van stop-loss moet worden gesloten, is in een dergelijke constructie een kwestie van uitwerking).

Door te werken op een basis als deze, met mogelijke varianten maakt men het de beroepsgenoten vooral op jongere leeftijd mogelijk om hun pensioengelden goeddeels in de eigen zaak te houden, zonder dat hun pensioenaanspraken daaronder behoeven te lijden.

Geconcludeerd moge worden, dat de onderhavige wetgeving van zeer groot belang is voor de zelfstandigen en beroepsbeoefenaren en dat nog geheel moet blijken, welk reliëf daaraan zal worden gegeven.